

1. ábra. Buddhista templomegyüttes, Nikko, Japán (Fotó: Füleky András)

Füleky András*

A japán kard – tűzből születő nemzeti kincs

I. rész

Az alábbi tanulmány a történelem egyik leghatékonyabb hideg fegyverének ismertetésére vállalkozik, ezért a téma bevezetésének illusztrálására kézenfekvő lehetett volna egy véres csatajelenet, vagy éppen egy párbaj elrettentő végeredményének képe, amely hűen igazolja a japán kard emberi testre ható pusztító erejét. Mégsem ezt láthatjuk az 2. ábrán, hanem egy higgadt sztoikus-sággal szemlélődő, magas társadalmi osztályba tartozónak ábrázolt japán személyt. Ez az illető a *bushi*¹ azaz harcos, a középkori japán elit társadalmi osztály tagja, akinek kiforrott normarendszere, erkölcsi tartása, életvitel megkérdőjelezhetetlen volt éppúgy, mint a kard viseléséhez és annak használatához való joga. A japán történelem

évszázadai során e társadalmi osztály szerepe mentén nemesült a kard fegyverből szimbólummá, és jelent a mai napig olyan többlet tartalmat, amelyre fegyver tekintetében a világtörténelemben nem találunk példát.

TÖRTÉNELMI ELŐZMÉNYEK

Ahhoz, hogy közelebb kerüljünk a japán kard szellemiségéhez, be kell járnunk az egyedülálló történelmi múltat, amelyben felívelő és hanyatló periódusok váltották egymást, és ha visszatekintünk, ez az út elvész a mitológiai idő sötétjében.

ÖSSZEFOGLALÁS: A tanulmány célja, hogy rövid áttekintést adjon a japán kultúrában kiemelt erkölcsi és társadalmi jelentőséggel bíró fegyver kialakulásáról, és annak elkészítéséről. A tanulmány a történelmi korszakok mentén ismerteti azt a múltból táplált kultikus szerepet, amely szorosan összekapcsolódik az *Edo*-kori Japán vezető társadalmi csoportjára, a *bushi* (elit katonai réteg) erkölcsi és jogi státusával. A tanulmány részletesen kitér a kard gyártásának technológiájára, lépésről lépésre ismerteti azokat az évszázadokon át finomodott módszereket, amelyek egy művészeti tárgy rangot kiérdemlő eszköz születését eredményezik.

ABSTRACT: The purpose of my writing is to provide a brief insight into the development and preparation of a weapon of outstanding moral and social significance in Japanese culture. The article describes the cult role nurtured from the past along historical eras, which is closely linked to the moral and legal status of the leading social group in *Edo*-era Japan, the *bushi* - an elite military stratum. The article goes into detail about the technology of sword making, describing step by step the methods that have been refined over the centuries, resulting in the birth of a tool that deserves the rank of an art object.

KULCSSZAVAK: kard, Japán, eszmetörténet, budó, társadalmi szerep

KEY WORDS: sword, Japan, history of ideas, *budó*, social role

* NKE HHK Hadtudományi Doktori Iskola, doktorandusz. ORCID: 0000-0002-7735-2173

2. ábra. Bushi portré [7]

Japánban, a felkelő nap országában, a *tsurugi*² (japán kard), a *kagami* (tükör) és a *hōseki* (drágakő) mindig része volt, és napjainkban is része a felségjelvényeknek. (3. ábra) A kard a villámcsapást, a tükör a napot, a drágakő a holdat jelképezi. Részben ez magyarázza azt a csaknem mítikus szenvedélyt, amelyet a japánokban évszázadokon keresztül ébresztett a kard.

A csontból vagy kőből készült eszközök, fegyverek léte régészeti leletekkel bizonyított a *Jōmon*-korból (i. e. 11 000–300). Az első fémkardok megjelenése (bronz, vas, végül

3. ábra. Császári felségjelvények [8]

acél) valószínűleg a *Yayoi*-kor végére tehető (i.sz. 300). Ezt az időszakot bizonyító *haniwa*-kat (kis szobrocskák pán-célban, rövid karddal felfegyverkezve) találtak a hadvezérek *kōfun*-jaiban (régi sírmlékek 3–6. század).

A karddal való bánásra vonatkozó első írásos és hivatalos nyomokat: a *Kojiki* (712, Régi dolgok feljegyzései) és a *Nihon Shoki* (720, Japán krónika) tartalmazza. *Kanmu* császár (736–806), aki áthelyezte a fővárost Nara-ból Kiotóba, úgy határozott, hogy az új palotában létrehoz egy *Butokuden*-t (a harcművészetek tanulmányozásának és oktatásának központját). A *Heian*-korban (784–1185) a császári udvar fiatal nemesi és harcosai számára hétköznapi praxissá vált a kardforgatás gyakorlása. A ma ismert japán kard is a 11. században jelenik meg.

Tehát a kardvívás gyakorlatának első ismert és biztos nyomai a *Nara*-korig nyúlnak vissza. A hagyományokból tudjuk, hogy ebben a régi időszakban már tanították a *tachikagi*-t vagy *kumitachi*-t (páros kardgyakorlatok) a *kuge*-k (a császári udvar nemesi) alapformációiban. [1]

A *bushi*-k története a 7. századtól eredeztethető, amikor Észak-Japánban a családok klánokba tömörültek, hogy a rájuk támadó *ainu*-k (japán őslakosok) ellen küzdjenek. A *bushi*, a hivatásos harcos elnevezése abban a történelmi korszakban, amit a szamurájok korának neveznek. A japán kardforgató harcost jelölő szamuráj szó újabb kori kifejezés. A régi Japánban sohasem neveztek így a harcosokat. Maga a szó a japán *saburau*, szolgálói igéből származik. Tehát a szamuráj az, aki az urát szolgálja. *Bushi* a neve azoknak a szamurájoknak, akik a harcosi hagyományokat követő családokból származtak. Ezeket a családokat nevezték *buke*-nek.

A kiotói udvar hanyatlásával az erők átrendeződtek, a *Taira* család meggyengült, és 1185-re a *Minamoto*-k kerültek hatalomra. Az új főváros *Kamakura* lett, amely az ország feletti uralom és ellenőrzés szempontjából stratégiai-lag fontos helyen feküdt. A 12. századra a *bushi*-k jól körülhatárolt harcos osztályt alkottak, akikhez a szigeti nép feletti hatalomért harcoló nemesi származású *honke*-k és a buddhista templomokban nevelkedett harcosok, a *sōhei*-k tartoztak.

A buddhizmus terjedésével hatalmas földbirtokokkal rendelkező, befolyásos egyházfők vezette templomközösségek alakultak ki. A papok bérbe adták a földet, és súlyos adókat vetettek ki a használatáért. A *sōhei*-k érvényet szereztek a templomi adótörvényeknek, továbbá ők vívták az egymás rovására terjeszkedni igyekvő kolostorok közötti csatákat.

A 12. században, amikor a *Minamoto* család megdöntötte a rivális *Fujiwara* és *Taira* család uralmát, majd legyőzte a vezető buddhista templomok harcosait is, *Minamoto no Yoritomo* (1147–1199) (4. ábra) megalapította az első, *bushi*-kra támaszkodó katonai kormányzást. Ezzel kezdődött Japánban a *Kamakura*-kor, (1192–1333), amelyben a katonaság kormányozta az országot. [2]

A kard útjának – vagyis a kardvívásnak – a 14. század elejéig nincs *densho*-ja (a hagyomány iratai), így formai megalapítását nem tulajdoníthatjuk egy, vagy több mesternek sem. Eredete valódi küzdelmek hosszú sorából szűrődött le, valamint a harcosok által az évszázadok során folytatott gyakorlásokból. Ezen harcosok ügyessége, bátorsága rendkívüli volt, kardjuk minősége pedig megelőzte saját koruk technikai színvonalát.

A *bakufu* (a sógunátus katonai kormányzata) megerősödésével elkezdődhetett az új társadalmi osztály, a *bushi*-k aranykora, valamint a *Kotō*-korszak legendás japán kardjainak tündöklése. Ekkorra tehető egy új fogalom, a *budō*³ kialakulása, amelynek fejlődése elválaszthatatlan a *bushi*, a

4. ábra. Minamoto no Yoritomo

5. ábra. Ashikaga Yoshimitsu [10]

katona fejlődésétől. Azonban a mai értelemben vett *budō*-ról még nem beszélhetünk.

Az ország, amelyben a katonai elit kaszt uralkodott, merev és tökéletesen szervezett volt. Az időszak jó táptalajként szolgált a *bushi*-k erkölcsi kódexe, a *Bushidō* kialakulásához.

A *Bushidō*⁴ a harcos útját jelenti. Egyfajta erkölcsi felfogás, informális szabálygyűjtemény, amelyet általában a harcosok alapvető útmutatójaként ismernek, és eredete a 11–12. századig nyúlik vissza. A japán történelemnek ebben a korszakában, amikor a későbbi ún. *bushi* hagyomány még éppen csak bontakozni kezdett, a harcosok irányításának eszméjét kezdték magyarázni. Ezt az eszmerendszert, vagy törvénykönyvet ekkor még hivatalosan nem állították össze, s a *bushi*-k különböző nagyurai is eltérően értelmezték. A 13. században keletkezett *Kyūba no Michi* (Az íjászat és a lovaslás útja) a harcosi képzés első formális, írásos útmutatója. [3]

A harcosok osztályába tartozók kezében volt a hatalom, ezért a harcművészetek tanulmányozása, legelső helyen a kard útja, a gyakorlatok tökéletesedése óriási tempóban haladt előre. A *Kamakura*-kor időszakában a kardtechnikák kifinomultak, s számos szellemi, filozófiai és vallásos vonás is beépült a tanításba.

A japán történelem során a 14. század elején úgy tűnt, hogy a kard útjának, hanyatlás a sorsa. Az *Ashikaga* családból származó harmadik sógun *Yoshimitsu* (1358–1408) (5. ábra) kitartó erőfeszítésének volt köszönhető, hogy újból feléledt a harci művészetek gyakorlása. *Yoshimitsu* egész életében támogatta a *dōjō*-k⁵ létrehozását, a harci művészeteket pedig rendszerezte.

A középkori Japán viharos és harcias történetében újabb fordulat történt, amikor a hatalom által elhanyagolt *bushi*-k már nem voltak képesek megőrizni helyüket a japán kormányzásban.

A *Muromachi*-kort (1333–1573) a *daimyō*-k (hűbérúr a középkori Japánban) egymás elleni véres csatái jellemezték (*Sengoku Jidai* 1477–1600), amelyek a tulajdonjogról, a

hatalomról és a hírnév utáni vágyakozásról szóltak. Ezeknek a szűnni nem akaró zavargásoknak a korszaka katasztrófát jelentett a japán nép számára. Az állandósult háború mindenkit arra ösztökélt, hogy tanulmányozza a kardforgatást, még ha csak a túlélés érdekében is.

Valószínűleg ez az egyik oka a karddal való gyakorlás *bushi*-kon kívüli elterjedésének. A *daimyō*-k a szigetországban mindenütt arra bátorították vazallusaikat és csapataikat, hogy tanulmányozzák a harcművészeteket, különösen pedig a kard útját. Azok, akik társaik közül legjobban ismerték, és alkalmazni tudták a kard művészetét, hatalmas presztízzsel és magas társadalmi pozícióval bírtak.

A hosszú háborúskodás végére, az 1600-as *sekigahara*-i csatára (6. ábra) már csak két család, a *Hosokawa*-k és a *Yamana*-k tábora maradt meg.

A harcművészetek számára ez az időszak rendkívül termékeny volt, hiszen a *kōryū-budō* (régí tanítások, régi iskola) közel 90%-a ekkor alakult ki. A több ezer kardstílusból (*ryū-ha*), amelyek e zavaros idők alatt születtek, mára 10–20 említhető. [1]

Miután a *Tokugawa* család hatalomra jutott (1603–1868) és *Edo*-ba (Tokió) költözött, 265 évig béke honolt Japán földjén. Az *Edo*-kor első felében vált újra főszereplővé az a társadalmi réteg, amely a *budō*-t létrehozta és formálta. Tehát az *Edo*-kori *budō* születése 1603-ra tehető, amikor *Tokugawa Iyasu* (7. ábra) sóguni címet kapott a császártól. Az uralkodó rétegben elhelyezkedő *bushi*-k számára lehetővé vált, hogy szinte teljesen a kard művészetének tanulmányozására fordítsák idejüket.

A *sengoku*-korszak vége és az *Edo*-kor kezdete, vagyis a 17. század azért is érdekes időszak volt, mert ekkor a *bushi*-k már letették a fegyvert, de még aktívak voltak azok a mesterek, akik részt vettek a harcokban, és maradt idejük átgondolni, rendszerezni mindazt a tapasztalatot, ami felgyűlt bennük. A gyakorlati tapasztalatból így terelődött a hangsúly elméleti síkra. (8. ábra.)

Sajátos dolog tehát, hogy a *budō* eszménye akkor alakult ki, amikor a *bushi*-knak már nem sok közük volt a

6. ábra. A sekigaharai csata [11]

7. ábra. Tokugawa Iyeyasu [12]

harchoz, mégis a *budō* megfogalmazásával, egységes rendszerré alakításával az eszmerendszer önálló életre kelt, és egy társadalmi réteg életformájává vált.

8. ábra. Nikko, kōdō dōjō (magyar jelentése: edzőterem) (Fotó: Füleky András)

Összességében a harci felfogás, a harcművészet nagy változásokon ment keresztül. A kard útjának addigi gyakorlata is múlttá vált, amely számukra nevelési és kulturális modell lett, azon erkölcsi, fizikai, szellemi, filozófiai és esztétikai értékek miatt, amelyeket tartalmazott.

A JAPÁN KARD KORSZAKAI

Az előzőekben feltártuk mindazon történelmi körülményeket, amelyek a japán társadalomban a kard, fegyverként betöltött szerepét kiemelték, és a harceszköz tökéletesítésére törekvő előállítására igényt fogalmaztak meg.

A továbbiakban ismerkedjünk meg korszakokra bontva a japán karddal, annak részeivel, előállításának módjával, technológiai lépéseivel, és mindazzal a lelki többlettel, amely Japánban valójában minden kézműves tevékenységet jellemez.

A hadtörténetben több egyedi kialakítású szálfegyvert is számon tartanak (többek között a damaszkuszi és a kínai kardokat). Valószínűsítjük azonban, hogy egyetlen nép hagyományában sem ért el olyan technológiai szintet, és olyan spirituális értéket a kard, mint Japánban. A japán kardnak lelke van! Ezoterikus *shinto* rituálék közepette kovácsolják, és története szorosan összefonódik az ország történetével.

A japán történelem és a japán kard előállításának, kialakításának korszakai szorosan összeforrtak. A háborús szokások változása azonban erőteljesen befolyásolta a *nihontō* formáját, amely Japánban kifejlesztett görbe formájú kard.

Az i. sz. 800 előtti, ún. *Chokutō* korszakban a régi egyenes kardok uralkodtak. A *Kotō* korszak mesés kardjait a

Japán történelmi korszakok	Évszám	A japán kard korszakai
Heian (782-1184)	800	Koto (1596 előtt)
Kamakura (1185-1332)	1000	
Nambokucho (1333-1391)	1200	
Muromachi (1392-1572)	1400	
Momoyama (1573-1599)	1600	
Edo (1600-1867)	1600	Shinto (1597-1780)
Meiji (1868-1912)	1800	Shinshinto (1781-1876)
Taisho (1912-1926)	1900	Gendai (Kindai) (1877-1945)
Showa (1926-1989)		Shinsaku
Heisei (1989-)	2000	

9. ábra. A japán történelem és a japán kard korszakai [13]

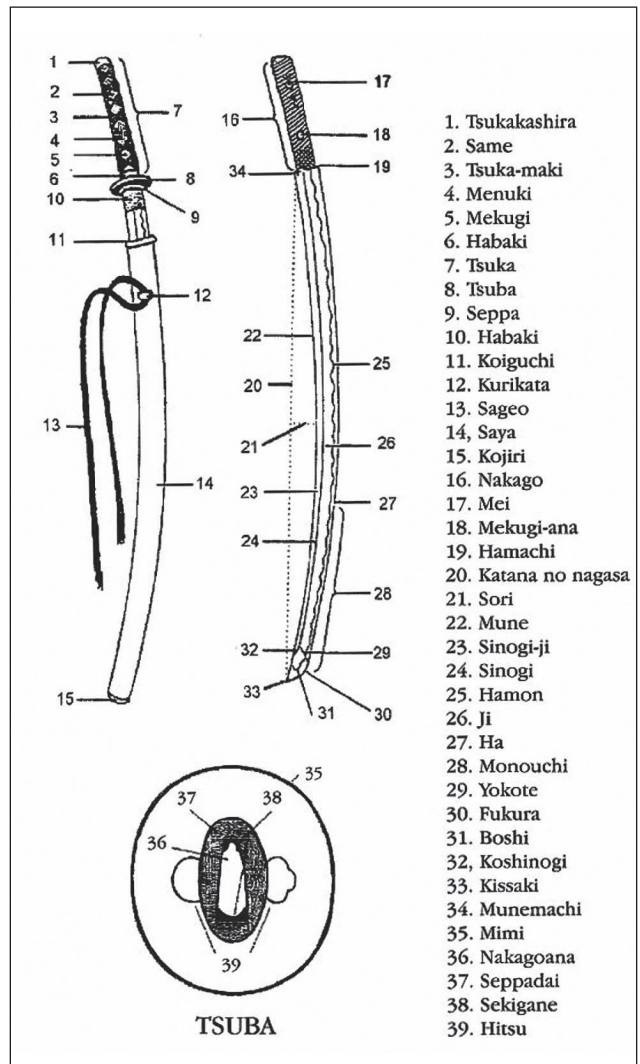
„régí kardok” korszakának is nevezik, míg a *Shintō* az „új kardok” korszaka volt. A *Shinshintō* az „új-új kardok” korszaka néven íródott, a *Gendaitō* pedig a „modern kardok” korszaka volt. Az utolsó, jelen korszak az „újonnan gyártott kardok” korszaka, a *Shinsakutō*, amelyből jelen tanulmányunkban a hagyományos technológiával, kézzel előállított kardokra fókuszálunk. (9. ábra.)

Korukhoz képest sok *nihontō* maradt meg a *Koto* korszakból is, hiszen a japánok a kezdetektől fogva megbecsülték a kardjukat. Nagyon sok kardot, ceremoniális eszközként *shinto* templomokban őriznek. A korai időkben még nem alakultak ki a különböző tartományokra jellemző technológiák és motívumok. A *Kamakura* időszakban, főleg a *Gotoba* császár udvarába összegyűjtött, és általa támogatott kardkovácsoknak köszönhetően azonban fellendült a kardkészítés.

A *katana* (japán hosszúkard) felépítését és elnevezését a 10. ábra szemlélteti.

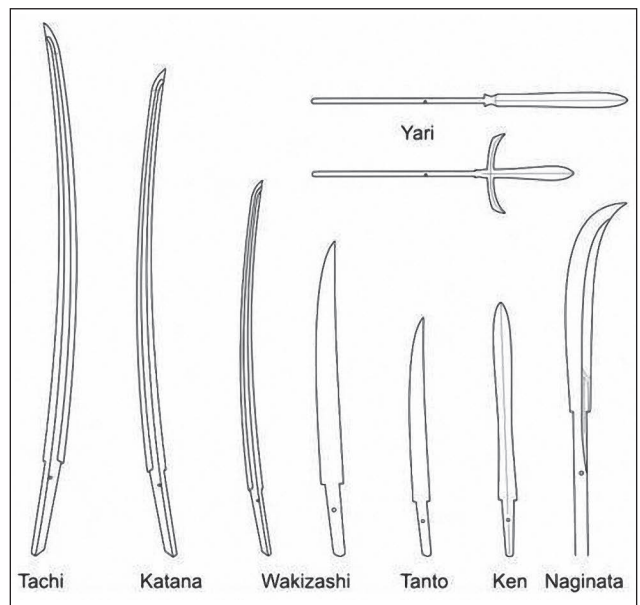
A japán kard mai formája és felépítése a korai *Heian* korban alakult ki. Kezdetben az egyenes *ken* (kétélű tőr/kard) és egyenes *tachi* (egyélű, hosszúkard) terjedt el, majd a változó harcmódor (lovasról gyalogos harcmódorra való áttérés) és taktikai megfontolás okán (szűk helyen történő alkalmazhatóság) a vágásra alkalmasabb kisebb, és az íves kard is megjelent. A 11. ábrán a történelem során használt főbb szűrő- és vágófegyvereket láthatjuk.

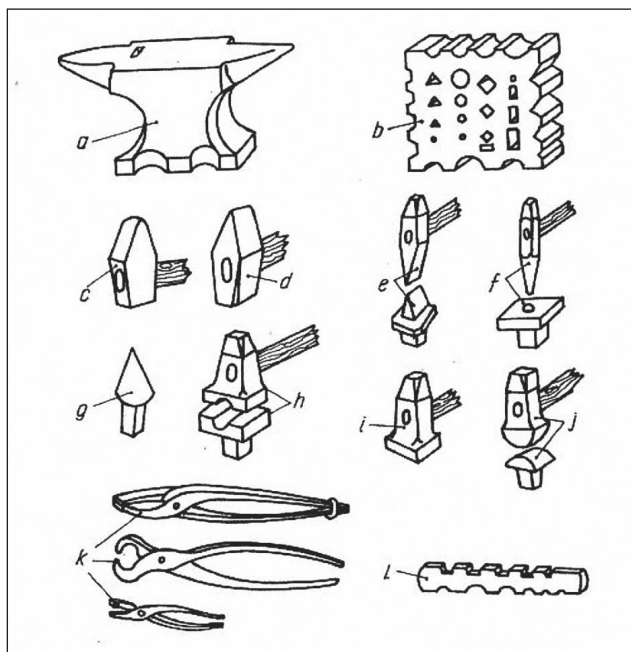
A hagyomány iratai több esetben is tartalmaznak olyan feljegyzéseket, ahol a kardkovács az általa kiadott kardra vonatkozóan értesül annak harci alkalmazása során szerzett tapasztalatokról és annak hatására a további gyártásnál bizonyos módosításokat eszközöl. Példaként említhető a szélesre kialakított vágóél és a nagy hegy, amelyek elsősorban azt a célt szolgálták, hogy az ütközet során megsérült pengét még a helyszínen újra lehessen csiszolni. A *Muromachi*-korban megjelenő *uchigatanát* a csaták helyszínének változása hívta életre, mivel a hadszíntér áttevődött a szűk utcák- és épületekkel zsúfolt városokra. Kezdetben visszatértek a korai *Kamakura*-korra jellemző *tachi* formájához, az erősen ívelt formához és a rövid hegyhez. A *katana* kialakítása és hordmódja okán annak alkalmazhatósága is fejlődött, mivel a kard kihúzásával egy fázisban, lehetőség volt akár döntő vágást is végezni. Az *uchigatanák* hosszúsága – *Muromachi*-

10. ábra. A japán hosszúkard (katana) részei [14]

11. ábra. Hagományos japán fegyverek, pengealkalítások [15]

12. ábra. A kézi kovácsolás alapszerszámai [16]
 (Az ábrán látható eszközök: a – kovácsüllő, b – mintás üllőlap, c – kalapács, d – keresztkalapács, e – nyeles vágó, f – nyeles lyukasztó és lyukasztóalátét, g – lyukasztó üllőbetét, h – kerek idomverő szerszámpár, i – simítókalapács, j – árkolókalapács, k – tűzifogók, l – mérőszablon)

kori megjelenésük idején – 70–73 cm között változott. A *Tenbun* időszakra, a városi csatahelyszínek igényeihez igazodva 60 cm körülire zsugorodtak, majd később újra visszatértek az eredeti mérethez. A tömeges igény kiszolgálása érdekében megkezdődött a *katanák* tömeggyártása, ami egyértelműen azok minőségromlását hozta maga után. Ekkor szükségszerűvé vált a tömegtermékek, és a külön megrendelésre készült, magas minőségű kardok megkülönböztetése, amelyet a kardkovács által bevésített megfelelő jelzés is hitelesített.

A JAPÁN KARD ELŐÁLLÍTÁSA

A japán kovácsok által kifejlesztett kovácsolási technológia különleges, és kiállja az összehasonlítást a világ más részein használatos korabeli eljárásokkal. A 12. ábrán láthatjuk a hagyományos kézi kovácsolás során, a mai napig is használatos alapszerszámokat.

Mielőtt belemélyedünk a japán kard készítésének folyamatába, szükséges kiemelni, a japán kardokra jellemző legfontosabb tulajdonságokat: rugalmasság, az ütésekkel szembeni sérülésállóság és vágóerő. A sérülésállóság függ az anyag lágyságától és rugalmasságától, míg szilárdsága az acél keménységétől, ami a vágóerő alapja is. Ha azonban az acél túl kemény, akkor könnyen eltörhet, ha pedig

nagyon puha, akkor a kard gyorsan elveszíti az életét. A két, gyakorlatilag ellentétes tulajdonság ötvözésének legfontosabb jellegzetességei:

1. a kemény külső réteget úgy alakítják ki, hogy a fémdarabot többször hajlítják, és belőle kovácsolják ki a kardot. E fontos folyamat segítségével elkerülhető a foszfátos (hidegtörés) és a szulfátos (melegtörés) szennyeződések lerakódása, és így a különféle szerkezetű fémréteg nagy számban jön létre. (1. táblázat.)
2. A puhább belső magot kisebb szénttartalmú acélból alakítják ki, és ezt ékelik be a külső rétegbe.
3. Az edzésvonal (hamon) úgy készül, hogy még a hevítés előtt az egész pengét faszénhamu tartalmú anyaggal vonják be a kívánt mintát kialakítva (maszkolva). A maszkanyag eltérő vastagsága és fedettsége következtében a penge felülete a vízbe merítéskor különböző mértékben és gyorsasággal hűl le az edzési folyamat során, és így különböző tulajdonságú acél keletkezik. Az él gyors lehűlésekor keményebb kristályszerkezet jön létre, míg a penge többi részének lassabb lehűlése puhább szerkezetet eredményez. [4]

A japán kard egybefüggő penge- és markolatrészes hagyományos előállításának főbb lépései [17]

1. A kard nyersanyagának kiválasztása.
2. A nyersanyagot vékony lapra kovácsolják, majd apró darabokra vágják.
3. A darabokat keménység és textúra szerint szétválogatják.
4. Az összekovácsolást a kétféle minőségű anyagból külön végzik el: a kard belső része mindig lágy darabokból áll, a felületi fémréteget pedig a kemény darabokból alakítják ki.
5. A kovácstűzhely 1200–1500 °C közötti hőmérséklete mellett folyamatosan kalapálják ki az anyagot.
6. Először hornyot alakítanak ki, majd annak mentén keresztben és hosszában meghajlítják a fémot.
7. A kovácsolási folyamat során körülbelül 15-ször alakítják mind a kard belső részének, mind pedig a felületi rétegének anyagát. A hajtogatás során a kikalapálást és a meghajlítást ismétlik újra és újra.
8. Ezt követi a két rész összeillesztése, amely során a külső részt U alakúra kell formálni, a belső részt pedig úgy kell kialakítani, hogy beilleszthető legyen a felületi rétegbe.
9. A két részt összeillesztik és összekovácsolják.
10. A speciális szerkezetű fémdarabot további kovácsolással kard alakúra formálják.
11. A következő lépésben alakítják ki a japán kard jellegzetes formáját. Először levágják az anyag végét átlósan, majd egy kis kalapáccsal zömítve a fémot, lépésről lépésre alakul ki a penge vége. Ezt a munkafolyamatot a téglalap keresztmetszetűre kovácsolt penge élszakaszának kovácsolása zárja.
12. A végleges formáját elnyert kardot vonókészítéssel szerszámmal nagyolják ki, amelynek során a penge felületének legkisebb felületi eltérései is megszűnnek. A pengét ezután durva kővel csiszolják.

1. táblázat. Hajtás- és rétegszámok

Hajtás	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Rétegszám	2	4	8	16	32	64	128	256	512
Hajtás	10	11	12	13	14	15	16	17	–
Rétegszám	1 024	2 048	4 096	8 192	16 384	32 768	65 536	131 072	–

13. Fontos lépés az edzésvonal (hamon) készítése. Ennek során a maszkminta egy agyagszerű – agyag, hamu és csiszolókö keverékéből álló – anyag felvitelével alakul ki.
14. Az így előkészített pengét vörösszásig hevítik.
15. Az edzés a penge hevítésével, majd vízbe merítve, hűtésével történik.
16. Az edzett fémben a megeresztés során minden belső feszültség megszűnik.
17. A pengét professzionális élezőkővel csiszolják.
18. Végezetül a mester a markolattüskébe beüti a névjegyet.

A cikk 2. részében részletesen ismertetjük a japán kard hagyományos előállításának folyamatát, kitérve a kard tulajdonságát alapvetően meghatározó eltérő keménységű rétegek kialakítására, továbbá a japán kardok ma is használt minősítési rendszerére, és a társadalomban betöltött szerepére.

(Folytatjuk)

HIVATKOZOTT IRODALOM

- [1] Reniez, Jean-Pierre, A japán kard útja. Bp.: Budo kiskönyvtár, 1993.;
- [2] Show, Scott: Szamuráj zen. Bp.: Lunarimpex Kiadó, 2000.;
- [3] Fülek András, „A harcművészeti kultúra kibontakozása az edo-kori Japánban I.” Hadtudományi Szemle 2, 2. szám (2009);
- [4] Sey Gábor, Japán kard. Bp.: Alexandra Kiadó, 1999.;
- [5] Fazekas József, A japán kard magyarul. Bp.: szerzői kiadás, 2009.;
- [6] Yokoyama Katsuhiko, „A Budō értéke napjainkban” In: Budo Kulturális Fórum konferencia kiadvány, 2002.;
- [7] Felice Beato, Portrait of a Yakunin (Samurai), c. 1866 Archival pigment print on handmade washi paper 50x66 cm. Forrás: <https://serindiagallery.com/collections/editioned-prints-artists-editions/products/copy-of-portrait-of-ponta-geisha-of-shinbashi-c-1895-by-%E9%B9%BF%E5%B3%B6-%E6%B8%85%E5%85%B5%E8%A1%9B-kajimaisei> (Letöltve: 2021.2.17.);
- [8] Japán császári felségjelvények. Forrás: <http://worldkings.org/tag/japanese-imperial-regalia> (Letöltve: 2020.1.10.);
- [9] Yoritomo portré, a kiotói Jingo-ji templomban található függő tekercs. Forrás: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/76/Minamoto_no_Yoritomo.jpg (Letöltve: 2020.1.10.);

- [10] „Ashikaga Yoshimitsu hivatalában” Forrás: https://en.wikipedia.org/wiki/Ashikaga_Yoshimitsu/media/File:Yoshimitsu_Ashikaga_cropped.jpg (Letöltve: 2020.1.10.);
- [11] Tsukioka Yoshitoshi, „A sekigahara-i nagy csata” (1868). Forrás: <https://ukiyo-e.org/image/artofjapan/11082068>, (Letöltve: 2020.1.10.);
- [12] Kanō Tan'yū festménye Tokugava Iejasuról (17. szd.). Forrás: https://en.wikipedia.org/wiki/Tokugawa_Ieyasu, (Letöltve: 2020.1.10.);
- [13] „A japán történelem és a japán kard korszakai” Forrás: Sey Gábor, Japán kard Bp.: Alexandra Kiadó, 1999. p. 42;
- [14] „A japán hosszúkard (katana) részei” Forrás: Sey Gábor, Japán kard. Bp.: Alexandra Kiadó, 1999. p. 44.;
- [15] „Nihonto – Japán kard” Kangen Budo Dojo <https://www.kangenbudodojo.com/magyar/hasznos-információk/nihonto-japán-kard> (Letöltve: 2021.2.20.);
- [16] „Kézi kovácsszerszámok” Forrás: SEY Gábor, Japán kard. Bp.: Alexandra Kiadó, 1999. p. 24.;
- [17] „A japán hosszúkard készítésének folyamata” Forrás: Kawachi Kunihira – Manabe Masao, The Art of Japanese Sword (As Taught by the Experts) Tokyo: Ribun Shuppan Co., Ltd., 2004. pp. 134–135.

JEGYZETEK

- 1 A japán kifejezések a tanulmányban a nemzetközileg használt Hepburn-féle átírással szerepelnek. A szótövet dőlt betűk jelzik. Néhány japán szó, kifejezés, a magyar nyelvben már meghonosodott, ezért ezeket külön nem jelöltem (a szerző).
- 2 Két shakunál (61 cm) hosszabb hagyományos japán kard.
- 3 *Budō* – japán szó, fogalomkör, amelynek jelentése: követni a harcok hagyományát az élet és a halál mindennapokban megélt valóságából, s ebből eredően a mozgás kultúráján keresztül a személyiség fejlesztését, kiteljesítését tekinteni fő céljának. A *budō* a harcművészettel kapcsolatosan kifejezi mindazt a szellemi és gyakorlati örökséget, ami a japán közép- és *Edo*-kori időszakból származik.
- 4 Eszmerendszer, amely a *bushikō* közép- és *Edo*-kori erkölcsi, fizikai és kulturális feladatait összegzi. Írásos formába elsőként *Yamamoto Tsunetomo* (1659–1719) samuráj foglalta a *Hagakure* (1716) című műben.
- 5 Gyakorlati értelemben egy hely, ahol a harcművészetet gyakorolják, spirituális értelemben az a hely, ahol a harcművészek, gyakorlással a megvilágosodásra töreksenek.

HADITECHNIKA FOLYÓIRAT

A *Haditechnika* folyóirat korábbi számai megvásárolhatók:

Líra Könyvruház, Récsei Center 1146 Bp., Istvánmezei út 6., (telefon: 411-1543);

Stúdió könyvesbolt 1138 Bp., Népfürdő u. 15/D, (telefon/fax: 359-1964, 359-6461);

HM Zrínyi Nonprofit Kft. Ügyfélszolgálat (Budapest II., Fillér u. 14., 1087 Budapest, Kerepesi út 29/b.)

Nyitvatartás: H.–P. 9–15 óra ugyfelszolgalat@hmzrinyi.hu.